

ВИЩА ШКОЛА

УДК 101:37.013

DOI <https://doi.org/10.32782/1992-5786.2026.105.16>**М. Ф. Бирка**

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри диференційних рівнянь
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
ORCID: orcid.org/0000-0002-2891-0044

А. В. Сущенко

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри теорії й методики фізичного виховання, адаптивної та масової фізичної культури
Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка
ORCID: orcid.org/0000-0003-1659-4280

ЗНАННЯ ЯК КЛЮЧОВИЙ ОСВІТНІЙ РЕЗУЛЬТАТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ: СУТНІСТЬ ФЕНОМЕНУ

У статті уточнено сутність феномену «знання» як ключового освітнього результату професійної підготовки майбутніх фахівців у дискурсі сучасної філософії, психології та педагогіки.

Визначено, що за своєю природою поняття «знання» це сприйнята за допомогою власних органів чуття і усвідомлена особистістю інформація про стан навколишнього світу, яка як особистісно значуща, збережена у її власній пам'яті.

З позицій філософії поняття «знання» є результатом процесу пізнання, метою якого є відображення і збереження в свідомості особистості істинної об'єктивної реальності (істинних станів навколишнього світу) та їх відтворення в ході подальшого здійснення нею навчальної, суспільної, виробничої та наукової діяльності.

Визначено, що процес пізнання можна представити як рух студентам від стану «незнання», який може приймати еволюційні форми розвитку: «абсолютне незнання» (tabula rasa), «неінформованість» та «проблема» до стану «знання», який включає два послідовні етапи розвитку: «відносне знання» та «абсолютне знання».

Акцентовано, що у професійній підготовці важливим є етап «відносне знання», який може набувати таких еволюційних фаз як-от: «інформованість», «хибне знання», «помилкове знання» та «наукове знання». Основними властивостями наукового знання є: об'єктивність, системність, логічність, відтворюваність, обґрунтованість та практична ефективність.

З позицій психології, поняття «знання» є результатом взаємодії у ході навчання психологічних процесів і механізмів мислення, уяви, пам'яті, уваги, інтересу, емоцій та волі.

З позицій педагогіки, поняття «знання» виступає і як орієнтир і як результат професійної підготовки, у фокусі якої є транслявання навчального знання – адаптація наукових знань за фахом відповідно до умов, рівня підготовки й освітніх можливостей студентів. Навчальне знання також виступає інструментом цілеспрямованого педагогічного впливу, завдяки якому відбувається: доповнення, розширення і поглиблення наукового світогляду студентів в аспекті майбутньої професії; формування позитивного ставлення до здійснення подальшої професійної діяльності; вироблення професійно важливих мотивів, інтересів, поглядів і переконань.

Ключові слова: освітній результат, професійна підготовка, знання, наукові знання, навчальні знання.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими або практичними завданнями. Професійна підготовка майбутніх фахівців спрямована на забезпечення поступового переходу кожного студента від загальних елементарних і функціональних основ життєдіяльності особистості в сучасному суспільстві – базової загальної грамотності, здобутої ними у ході навчання в системі загальної серед-

ньої освіти, до певного рівня освіченості в майбутній професії – професійної компетентності майбутнього фахівця.

Результативність професійної підготовки як процесу навчання характеризується сукупністю освітніх результатів: професійної компетентності, що включає професійно значущі знання, вміння і ціннісні орієнтації; належним рівнем розвитку професійно значущих особистісних яко-

стей; деталізованим, розширеним і заглибленим у аспекти майбутньої професійної діяльності *науковим світоглядом*; закладеним *індивідуальним стилем і шаблонами* поведінки у майбутній професійній діяльності; сформованим і розвиненим основами *професійної культури*, що спрямовує кожного майбутнього фахівця самореалізацію і самовдосконалення в подальшій професійній діяльності.

Саме з опанування професійно значущих знань розпочинається викладання усіх навчальних дисциплін як теоретичної, так і практичної складових підготовки майбутнього фахівця. Крім цього, засвоєння студентами необхідної сукупності професійно значущих знань надає їм можливість правильно виконувати навчальні завдання усіх дисциплін, а відтак сформувані необхідні професійно значущі вміння, і, у підсумку здобувати належний рівень професійної компетентності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти поняття «знання» вивчали М. Головань [4], А. Гриньов, О. Компанієць [5], І. Козловська [7], А. Малюкіна [8], І. Маслянікова [9], В. Петрушенко [10], Т. Побоча [11], І. Прудченко [12], Є. Рот-Сєров [13], В. Сарієнко [14], Р. Степанюк [15] та інші науковці.

Зокрема науковцями досліджено такі аспекти як-от: сутність поняття «знання» та його види; знання як педагогічна категорія; знання як основний ресурс сучасної економіки; проблема засвоєння знань у психологічно-педагогічній науці; людина і знання; види та сутність знань в сучасних організаціях; структурування знань як необхідна умова навчання учнів творчій пізнавальній діяльності; поняття спеціальних знань у кримінальному провадженні.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Разом з тим, засвідчимо відсутність цілеспрямованих досліджень, які б вивчали проблему освітніх результатів професійної підготовки з позицій психолого-педагогічної теорії. Зокрема це стосується і питання теоретичного пізнання поняття «знання» як ключового освітнього результату, на якому базується формування й розвиток всіх інших освітніх результатів – вмінь та здатностей майбутнього фахівця як складових його професійної компетентності.

Мета дослідження: уточнити сутність феномену «знання» як ключового освітнього результату професійної підготовки майбутніх фахівців у дискурсі сучасної філософії, психології та педагогіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для досягнення мети дослідження насамперед зосередимо нашу увагу на розкритті природи появи, формування і розвитку феномену «знання», а далі проаналізуємо його тлумачення з позицій сучасної філософії, психології та педагогіки.

Так, на нашу думку, *за своєю природою* знання виступають результатом сприймання особистістю змін у стані навколишнього світу (об'єктивної реальності) за допомогою власних органів чуття (зір, слух, дотик тощо) у вигляді різного виду *інформації*.

Підтвердження цьому знаходимо у працях М. Головань [4], А. Малюкіна [8] та Р. Степанюк [15], які зазначають, що **поняття «інформація»** є досить багатограним, адже: одержується в результаті взаємодії особистості з навколишнім світом; є будь-якими відомостями про об'єкти, явища та процеси навколишнього світу (їхні параметри, властивості й стани), що зменшують рівень їх невизначеності та неповноту відображення; є ціннісним продуктом спільної життєдіяльності усіх членів суспільства; може бути представлена у різних формах і видах (сигнали, знаки чи символи); може бути подана за допомогою символів і знаків певної мови; може бути передана, збережена та оброблена.

Отже, особистість за допомогою власних органів чуття одержує інформацію про стан навколишнього світу, далі опрацьовує і запам'ятовує її у власній пам'яті. Така системна і систематична діяльність веде до збереження, утримання і накопичення в пам'яті особистості важливої для інформації – *знань* (відомостей, фактів, понять, теорій, методів тощо), які не тільки пов'язуються з вже наявними в її пам'яті знаннями, а й зумовлені ними.

Цікаво, що знання можна розглядати як «вищий рівень розвитку інформації», адже «знання – це сприйнята і усвідомлена особистістю інформація, що стала для неї особистісно значущою» (І. Маслянікова) [9, с. 39]. Цілком погоджуючись з думкою автора, уточнимо що, не вся сприйнята особистістю інформація стає знанням, а тільки та, яка для неї суб'єктивно важлива.

Разом з тим, як зазначає М. Головань, «знання відрізняються від інформації не лише систематизованістю, але й тим, що вони потребують оцінки зв'язку пізнавального результату з минулим досвідом та перспективами подальшого пізнання» [4, с. 105].

Отже, за своєю природою **поняття «знання»** тлумачимо як сприйняту і усвідомлену особистістю інформацію, яка як особистісно значуща збережена у її власній пам'яті.

З позицій філософії поняття «знання» є результатом **процесу пізнання**.

Так, за «Філософським енциклопедичним словником» **поняття «знання»** це «результат процесу пізнання – відбиття об'єктивних характеристик дійсності в свідомості людини» [16, с. 199] та «особлива форма духовного засвоєння результатів пізнання, яка характеризується усвідомленням їх істинності» [16, с. 228].

Отже, філософія наголошує, що метою процесу пізнання є відображення і збереження в свідомості особистості істинної об'єктивної реальності (істинних станів навколишнього світу) та їх відтворення в ході подальшого здійснення нею навчальної, суспільної, виробничої та наукової діяльності.

У дискурсі філософії, разом з цим, процес пізнання можна представити як **рух думки особистості від стану «незнання» до стану «знання»**. При цьому, *основною метою процесу пізнання* виступає «досягнення істинних знань, які правильно відображають дійсність. Адже тільки істинне знання допомагає людині перетворити дійсність і спрогнозувати подальший її розвиток» (В. Петрушенко) [10, с. 69].

Нами визначено, що **стан «незнання»** може приймати такі еволюційні фази розвитку: *«абсолютне незнання» (tabula rasa), «неінформованість» та «проблема»*.

Так, **фаза «абсолютне незнання» (tabula rasa)** відповідає стану розуму особистості при народженні або, у контексті нашого дослідження, як розум не заповнений жодними знаннями, ідеями чи переконаннями стосовно майбутньої професійної діяльності. У цьому стані студенти перебувають на першому курсі або ж на початку вивчення спеціальної дисципліни. Основною перевагою стану «абсолютного незнання» є відсутність неправильних, спотворених чи хибних знань, які утворюють базис пізнання – їх розум є «чистим аркушем». Тому студенти легше засвоюють навчальний матеріал і швидше набувають досвіду в подальшій професії.

Наступною є **фаза «неінформованість»**, яка характеризується відсутністю в особистості студента не тільки ґрунтовної інформації про об'єкт вивчення, а й навіть непоінформованістю про його існування. Адже не можливо прагнути щось пізнати, не знаючи що воно взагалі існує. Тому викладач розпочинаючи вивчення нової дисципліни повинен насамперед інформувати студентів про очікувані результати навчальної дисципліни загалом, а також кожної теми (модулю) зокрема.

Фаза «проблема» (гр. *problema* – задача, утруднення) виникає внаслідок усвідомлення особистістю відсутності чи недостатності певної інформації, а також суперечностей, перешкод, полемик, втрати, труднощів чи неприємностей, які необхідно подолати.

В науковому пошуку **фаза «проблема»** існує як «задача, питання, проблема, парадокс, протиріччя, що потребує вирішення» (М. Головань) [4, с. 106-107]. Відмітимо, що необхідність вирішення певної проблеми зумовлено тим, що з часом вона загострюється, і відтак потребувати значно більш зусиль, ресурсів і часу для її вирішення.

У професійній підготовці майбутнього фахівця **фаза «проблема»** актуалізується викладачем завдяки створенню проблемних ситуацій, актуалізації проблемних питань чи постановці проблемних завдань. Їх основною метою є не вирішення проблеми як такої, а усвідомлення майбутнім фахівцем свого незнання, що спонукатиме його до подальшої пізнавальної діяльності.

Стан «знання» включає два послідовні етапи розвитку:

1) *«відносне знання»* – неповний узагальнений образ (сукупність уявлень) у свідомості особистості, який в основному правильно відтворює дійсність, але характеризується неповним збігом уявлень з об'єктом пізнання за його окремими властивостями;

2) *«абсолютне знання»* – повний узагальнений образ про об'єкт пізнання, що забезпечує його повне відтворення та абсолютний збіг за всіма властивостями.

Етап «відносне знання» може набувати наступних еволюційних фаз: *«інформованість», «хибне знання», «помилкове знання» та «наукове знання»*.

Так, **фаза «інформованість»** передбачає інформованість студента про те, що відповідна інформації чи знання існують. У цьому стані студент усвідомлює власне незнання, відтак цей стан спонукає його до пошуків необхідної інформації та «відкриває» свідомість особистості до сприйняття нової навчальної інформації.

Фаза «хибне знання» – це усвідомлена студентом неправильна, помилкова чи оманлива інформація. Цей стан може виникнути як завдяки неусвідомлену сприйняттю особистістю хибної інформації (*мізінформація*), так і завдяки навмисному її введенні в оману (*дезінформація*) (М. Головань) [4, с. 106-107]. Хибне знання, завдяки своєму впливу на процес мислення студента, часто гальмує, а іноді й суттєво перешкоджає ефективності і результативності професійної підготовки. Тому викладач насамперед повинен здійснити спростування хибної інформації, що має забезпечити відкидання студентом хибних знань, а відтак дати йому можливість здобути у ході професійної підготовки істинні перевірені наукові знання.

Фаза «помилкове знання» виникає завдяки однобічному вивченню об'єкта пізнання чи використанню недосконалих або неадекватних пізнавальних методів і засобів. Таке знання також може виникнути внаслідок формулювання особистістю поспішних узагальнень на основі неповної чи недостатньої інформації про об'єкт пізнання. Хоча воно може й видаватися як фактичним за змістом, так і логічним за певного рівня знань.

Фаза «наукове знання» – це знання, яке лежить в основі наукової картини світу, є логічним,

обґрунтованим й спрямоване на: прогнозування поведінки певного об'єкту, процесу чи явища (*теоретичні наукові знання*); вивчення властивостей певного об'єкту, процесу чи явища завдяки спостереженню або досвіду певної діяльності (*емпіричні наукові знання*). Вони дають змогу з позицій науки пояснити появу, існування і розвиток певного об'єкту, процесу чи явища завдяки виявленню його природи, структури та взаємодії з іншими об'єктами, процесами або явищами.

Наукові знання здобуваються тільки за допомогою чітко сформульованих наукових методів – методів наукового пізнання. Так, *теоретичні наукові знання* здобуваються за допомогою наукових методів *абстрагування, моделювання та систематизації й узагальнення*. *Емпіричні наукові знання* можна здобути застосовуючи наукові методи *спостереження та експерименту*.

Наукове знання як філософський феномен характеризується: *об'єктивністю* (описує реальність незалежно від спостерігача, тобто такою, якою вона є), *системністю* (кожне знання не тільки має власне місце в системі знань про об'єкт, процес чи явище, а також залежить і впливає на інші знання в цій системі), *логічністю* (є результатом логічного мислення), *відтворюваністю* (приймає одне і теж значення за умови застосування одного і того ж самого методу, проте іншим суб'єктом чи в іншій ситуації), *обґрунтованістю* (кожне знання підтверджено фактами, доказами та свідченнями, здобутими у ході наукового дослідження) та *практичною ефективністю* (спрямоване на практичне використання у певній галузі чи забезпечує прогнозування розгортання певного процесу або явища).

Етап «абсолютне знання» як наступний рівень розвитку «наукового знання» виступає цільовим орієнтиром для будь-якого процесу пізнання, адже «абсолютне знання не може бути відкинутим або зміненим у майбутньому» (М. Головань) [4, с. 106-107].

Таким чином, будь-яке знання, що потенційно може бути змінено чи відкинуте є відносним знанням. Відтак, потенційно можливо, що «абсолютне знання» у сучасній науці з часом може не тільки стати «відносним знанням», а й набути фаз «помилкове знання» чи «хибне знання».

З огляду на це, набуття студентом абсолютних знань у ході професійної підготовки видається неможливим, хоча й виступає гарним цільовим орієнтиром для освіти і науки.

Отже, філософія як наука розглядає **поняття «знання»** як результат процесу пізнання – відображення і збереження в свідомості студента істинної об'єктивної реальності (істинних станів навколишнього світу) та їх відтворення в ході подальшого здійснення ним навчальної, наукової, професійної та суспільної діяльності.

Водночас, процес пізнання це рух думки студента від стану «незнання» («абсолютне незнання» (*tabula rasa*), «неінформованість» та «проблема») до стану «знання» («відносне знання», «абсолютне знання»). У професійній підготовці важливим є етап «відносне знання», який може набувати таких еволюційних фаз як-от: «інформованість», «хибне знання», «помилкове знання» та «наукове знання». Саме прагнення до здобуття студентами наукового знання за обраним ними фахом знаходиться у фокусі професійної підготовки. Основними властивостями наукового знання є: об'єктивність, системність, логічність, відтворюваність, обґрунтованість та практична ефективність.

У дискурсі *психологічної науки* **поняття «знання»** є результатом взаємодії у ході навчання *психологічних процесів і механізмів* мислення, уяви, пам'яті, уваги, інтересу, емоцій та волі [1-3].

Абстрактну концепцію взаємодії цих психологічних процесів і механізмів у ході формування знань представлено на рис. 1.

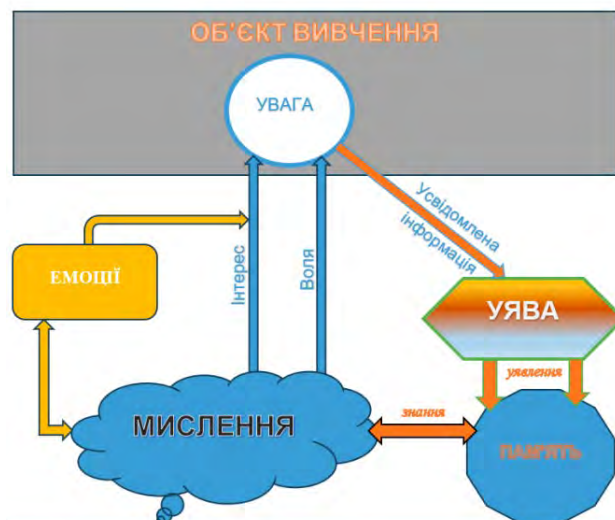

Рис. 1. Концепція взаємодії психологічних процесів і механізмів у ході формування знань

Так, у ході професійної підготовки насамперед слід привернути *увагу* студентів до об'єкта вивчення. Для цього викладач має «запалити» їх *інтерес* або актуалізувати їх *волю* до концентрації уваги на цьому об'єкті. Зосередженню уваги студентів на об'єкті вивчення також допомагають різні *емоції*, особливо позитивні, відтак викладач повинен створювати позитивний емоційний клімат на кожному занятті.

Викладачу також слід врахувати, що *фокус уваги завжди набагато менший за об'єкт вивчення*, що зумовлено пізнавальними можливостями студента. Тому в ході професійної підготовки викладачу *необхідно змінювати фокус*

уваги студентів з однієї властивості об'єкта вивчення на іншу. При цьому необхідно дотримуватися дидактичного принципу послідовності та наступності, який передбачає спочатку вивчення загальних властивостей об'єкта, а потім його конкретних властивостей.

Хоча фокус уваги учня й збільшується у ході навчання, проте пізнання об'єкта вивчення можливе лише на певному рівні абстрагування, тобто будь-який об'єкт вивчення не може бути розкритий повністю внаслідок різних обставин, зокрема через обмеженість часу виділеного на навчання та різні рівні пізнавальних можливостей студентів.

Результатом привернення уваги студентів до об'єкта вивчення є усвідомлення інформації – засвоєння кожним студентом інформації про об'єкт вивчення, яка для нього цікава, важлива та актуальна. Відмітимо, що з усієї кількості інформації про об'єкт вивчення, яка потрапила у фокус уваги, студент за оптимальних умов навчання може усвідомити не більше як 70-80% інформації, а у звичайних умовах цей показник складає лише 30-50%.

Далі усвідомлена інформація про об'єкт вивчення опрацьовується уявою студента, де відбувається її зіставлення з наявними в пам'яті уявленнями (фактами та даними про актуальний об'єкт вивчення або його аналогі).

За умови її придатності, відповідності та актуальності, ця усвідомлена інформація стає **знанням**, яке, у свою чергу, впливає на мислення. Адже кожен студент у ході професійної підготовки опановує не тільки нові факти, концепти і теорії, а й нові шаблони мислення та поведінки.

Отже, психологія розглядає **поняття «знання»** як результат взаємодії психологічних процесів і механізмів: мислення, уяви, пам'яті, уваги, інтересу, емоцій та волі.

У дискурсі сучасної педагогіки науки **поняття «знання»** набуває різних тлумачень.

Так, Т. Побоча здійснюючи історико-педагогічну ретроспективу понятійного концепту «зміст освіти» виокремлює широке тлумачення поняття «знання» як «сукупності всієї накопиченої людством інформації про оточуючий світ, а також процеси та явища, які в ньому відбуваються», яка «структурно вміщує комплекс певних знань, умінь і навичок, які набуваються із застосуванням відповідних методів, прийомів, форм і засобів навчання» [11, с. 22]. При цьому, прогрес у науці «зумовлює постійне коригування змісту в напрямі його розширення, адже нові компоненти змісту вступають у протиріччя з уже наявними» [11, с. 22]. Погодимося з таким баченням, адже мета професійної підготовки передусім – це опанування і засвоєння студентами вже наявних (готових) наукових знань за фахом, а також розширення їх наукового світогляду у напрямі майбутньої профе-

сійної діяльності. Разом з тим, навчальне знання є компонентом змісту професійної освіти який виступає основою для подальшого формування професійних умінь й навичок. А у перспективі і формування ними нових, ще досі невідомих наукових знань.

Вчений М. Головань акцентує увагу, що в дидактиці поняття «знання» розглядають як: «елемент змісту освіти, тобто те, що повинен засвоїти учень, і включає знання про природу, суспільство, людину, способи діяльності; результат засвоєння навчального матеріалу» [4, с. 108].

Обидва визначення цілком підтримують вище викладену наукову позицію, при цьому розкриваючи два аспекти цього поняття: знання як орієнтир і знання як результат професійної підготовки.

Відомий український вчений-педагог С. Гончаренко в «Українському педагогічному словнику» подає наступне тлумачення поняття «знання»: «... знання, виступаючи складовою частиною світогляду людини, великою мірою визначає її ставлення до дійсності, моральні погляди і переконання, вольові риси особи, характер. Вони є одним з джерел інтересів людини, необхідною умовою розвитку здібностей, таланту» [5, с. 137]. Таке бачення визначає знання як складову світогляду особистості майбутнього фахівця, який впливає на його ставлення до обраного фаху, а також виступає «запальником» інтересів до професійного навчання. Відмітимо, що наукова позиція С. Гончаренка не суперечить виокремленим нами вище тлумачення поняття «знання» у дискурсі філософської науки й розкриває важливу роль знань як фактору впливу на ціннісну сферу і орієнтири особистості майбутнього фахівця.

Дослідниця А. Малюкіна визначає фундаментальну спрямованість освітнього процесу на адаптацію наукових знань відповідно до умов й рівня навчання. На її переконання, в освітньому процесі відбувається «спеціально організована зміна, реорганізація наукового знання, спрощення або скорочення предметної різноманітності, враховуються психологічні можливості учнів у освоєнні знань. Такі знання знаходяться лише на початковому ступені наукового пізнання, співпорядковані, виражені доступною для учнів мовою та представлені в навчальних текстах» [8, с. 59]. Таким чином, у ході професійної підготовки, викладачем здійснюється **перетворення наукового знання за фахом в навчальне знання**, яке вже подається студентам під час вивчення певної навчальної дисципліни.

Педагогічний конструкт «навчальне знання» тлумачиться як:

– «знання, яке набувається студентом або учнем у процесі навчання, що складається із сукупності відомостей, фактів, розумінь та навичок, необхідних для оволодіння певною діяль-

ністю чи розуміння світу. Це теоретично узагальнений досвід, який дає можливість усвідомлено діяти, вирішувати проблеми та покращувати мислення» (І. Козловська) [7, с. 32];

– «навчальне знання (англ. curricular knowledge) це – спеціально відібрана, адаптована та структурована інформація, призначена для засвоєння в процесі навчання» (І. Прудченко) [12, с. 69].

Таким чином, навчальне знання, на відміну від наукового знання, здобувається у процесі навчання чи професійної підготовки, відтак повинно бути зорієнтоване на досягнення відповідної освітньої мети, враховувати рівень підготовки і пізнавальних можливостей студентів, а також методично структуровано для ефективного формування й розвитку необхідних компетентностей.

На основі аналізу праць М. Головань [4], А. Гриньов, О. Компанієць [5], І. Козловська [7], І. Прудченко [12], Є. Рот-Серов [13], В. Сарієнко [14] та Р. Степанюк [15] нами виокремлено такі ключові **характеристики навчального знання** як психолого-педагогічного феномену професійної підготовки:

- містить спрощені складні теоретичні концепти і наукові теорії без втрати їх суті;
- включає професійно значущу інформацію, факти, описи правил, методів та технологій;
- забезпечує основу для формування і розвитку професійних умінь (готовність до професійної діяльності);
- забезпечує мотивацію студентів до пізнавальної діяльності завдяки розумінню і усвідомленню ними особливостей подальшої професійної діяльності;
- висвітлено в освітньо-професійній програмі, навчально-методичних посібниках та навчальних матеріалах і онлайн ресурсах для самостійного опанування змісту навчальної дисципліни.

Отже, педагогічна наука розглядає **поняття «знання»** як орієнтир і як результат професійної підготовки, у фокусі якої є транслявання навчального знання – адаптація наукових знань за фахом відповідно до умов, рівня підготовки й освітніх можливостей студентів. Навчальне знання також виступає потужним інструментом цілеспрямованого педагогічного впливу, завдяки якому відбувається: доповнення, розширення і поглиблення наукового світогляду студентів в аспекті майбутньої професії; формування позитивного ставлення до здійснення подальшої професійної діяльності; вироблення професійно важливих мотивів, інтересів, поглядів і переконань.

У контексті професійної підготовки навчальне знання як психолого-педагогічний феномен, як похідне від наукового знання володіє тими ж атрибутами. Проте набуває власних характеристик, зумовлених метою і особливостями пізнавальної діяльності у ході опанування майбутньої професії.

Висновки. Таким чином, за своєю природою знання є результатом сприймання особистістю змін у стані навколишнього світу (об'єктивної

реальності) за допомогою власних органів чуття (зір, слух, дотик тощо) у вигляді різного виду інформації. Така системна і систематична діяльність веде до збереження, утримання і накопичення в пам'яті особистості важливої для інформації – знань (відомостей, фактів, понять, теорій, методів тощо), які не тільки пов'язуються з вже наявними в її пам'яті знаннями, а й зумовлені ними. При цьому, знання можна розглядати як вищий рівень розвитку інформації, адже вони охоплюють тільки особистісно значущу інформацію.

З позицій філософії «знання» розглядаються як результат процесу пізнання – відображення і збереження в свідомості студента істинної об'єктивної реальності (істинних станів навколишнього світу) та їх відтворення в ході подальшого здійснення ним навчальної, наукової, професійної чи суспільної діяльності. У професійній підготовці важливим є етап процесу пізнання «відносно знання», який може набувати таких еволюційних фаз як-от: «інформованість», «хибне знання», «помилкове знання» та «наукове знання». Основними властивостями останньої фази є: об'єктивність, системність, логічність, відтворюваність, обґрунтованість та практична ефективність.

З позицій психології «знання» є результатом взаємодії у ході навчання психологічних процесів мислення, уяви, пам'яті, уваги, інтересу, емоцій та волі.

Педагогічна наука розглядає «знання» і як орієнтир і як результат професійної підготовки, у фокусі якої є транслявання викладачем навчального знання – адаптація наукових знань за фахом відповідно до умов, рівня підготовки й освітніх можливостей студентів. Навчальне знання також виступає засобом цілеспрямованого педагогічного впливу на особистість студента.

У контексті професійної підготовки навчальне знання хоча і є похідним від наукового знання і володіє тими ж атрибутами, проте набуває власних характеристик, зумовлених метою і особливостями пізнавальної діяльності у ході опанування майбутньої професії.

Серед *перспективних напрямів* подальших наукових розвідок виокремимо характеристику видів навчальних знань як ключового освітнього результату професійної підготовки.

Список використаної літератури:

1. Бирка М. Ф., Перун Г. М. Психологічні фактори успішності вивчення інформатики у школі: мислення. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2025. Вип. 99. С. 62-70.
2. Бирка М. Ф., Перун Г. М. Психологічні фактори успішності вивчення інформатики у школі: уява та пам'ять. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2025. Вип. 100. С. 56-63.
3. Бирка М. Ф., Перун Г. М. Психологічні фактори успішності вивчення інформатики у школі:

- увага та емоції. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2025. Вип. 103. С. 55-62.
4. Головань М. С. Знання як педагогічна категорія. *Сучасна картина світу: природа, суспільство, людина*. 2008. С. 104-112.
 5. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. К.: Либідь, 1997. 374 с.
 6. Гриньов А. В., Компанієць О. А. Знання як основний ресурс сучасної економіки. *Академічний огляд*. 2010. № 1 (32). С. 16-22.
 7. Козловська І. Теоретико-методологічні основи інтеграції знань у навчальному процесі: основи дидактичної інтегративності. *Молодь і ринок*. 2012. № 11. С. 31-35.
 8. Малюкіна А. О. Сутність поняття «знання» та його види. *Сучасні проблеми управління підприємства: теорія та практика: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 29-30 березня 2018 року)*. Х.: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2018. С. 58-61.
 9. Маслянікова І. В. Проблема засвоєння знань у психологічно-педагогічній науці. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: психологія*. 2020. Т. 31 (70) № 2. С. 37-46.
 10. Петрушенко В. Людина і знання: епістемологічна складова філософської антропології. *Humanitarian vision*. 2017. Vol. 3. No. 1. С. 67-72.
 11. Побоча Т. Д. Концептуальні підходи до визначення поняття «зміст освіти» в історико-педагогічній ретроспективі. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Вип. 12. Т. 2. С. 21-25.
 12. Прудченко І. Педагогічна епістемологія Лі Дж. Шульмана: еволюція знань учителя. *Вища освіта України*. 2012. № 1. С. 67-74.
 13. Рот-Серов Є. В. Знання в сучасних організаціях: види та сутність. *Проблеми та перспективи розвитку підприємництва: матеріали Х Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 25 листопада 2016 року)*. Х.: ХНАДУ. Т. 3. С. 250-252.
 14. Сарієнко В. В. Структурування знань як необхідна умова навчання учнів творчій пізнавальній діяльності. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 17*. 2010. Вип. 15. С. 150-157.
 15. Степанюк Р. Л. Поняття спеціальних знань у кримінальному провадженні. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2014. Спецвип. С. 38-42.
 16. Філософський енциклопедичний словник / За заг. Ред. В.І. Шинкарука. Інститут філософії ім. Г.С. Сковороди НАН України, Київ, Абрис, 2002. 742 с.

Byrka M., Sushchenko A. Knowledge as a key educational outcome of professional training: the essence of the phenomenon

The article clarifies the essence of the phenomenon of "knowledge" as a key educational outcome of professional training of future specialists in the discourse of modern philosophy, psychology, and pedagogy.

It has been determined that by its nature, the concept of "knowledge" is information about the state of the surrounding world perceived by a person through his own senses and realized by him, which, as personally significant, is stored in his own memory.

From the standpoint of philosophy, the concept of "knowledge" is the result of the process of cognition that aims to reflect and preserve in the consciousness of the individual the true objective reality (the true states of the surrounding world) and their reproduction in the course of further implementation of educational, social, industrial and scientific activities.

It is determined that the process of cognition can be presented as a movement of students from the state of "ignorance", which can take evolutionary forms of development: "absolute ignorance" (tabula rasa), "uninformedness" and "problem" to the state of "knowledge", which includes two successive stages of development: "relative knowledge" and "absolute knowledge".

It is emphasized that in professional training the stage of "relative knowledge" is important, which can acquire such evolutionary phases as: "awareness", "false knowledge", "erroneous knowledge" and "scientific knowledge". The main properties of scientific knowledge are: objectivity, systematicity, logic, reproducibility, validity and practical effectiveness.

From the perspective of psychology, the concept of "knowledge" is the result of the interaction during training of psychological processes of thinking, imagination, memory, attention, interest, emotions and will.

From the standpoint of pedagogy, the concept of "knowledge" acts both as a reference point and as a result of professional training, the focus of which is the translation of educational knowledge - the adaptation of scientific knowledge in the specialty in accordance with the conditions, level of training and educational opportunities of students. Educational knowledge also acts as a powerful instrument of targeted pedagogical influence that provides: the addition, expansion and deepening of the scientific worldview of students in the context of their future profession; the formation of a positive attitude towards further professional activity; the development of professionally important motives, interests, views and beliefs.

Keywords: educational outcome, professional training, knowledge, scientific knowledge, educational knowledge.

Дата першого надходження статті до видання: 17.04.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 15.05.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 27.05.2026